

Pēteris Viņķelis

Latviešu literatūras interneta bibliotēka

Latviešu valodas, vēstures, kultūras un izziņas materiālu krātuves "Letonika.lv" (www.letonika.lv) plašo vārdnīcu, enciklopēdiju un multimediju klāstu papildinājusi latviešu literatūras interneta bibliotēka.

Portāla "Letonika.lv" jaunizveidotajā sadaļā "Literatūra" (<http://www.letonika.lv/literatura/>) ievietoti 22 latviešu literatūras klasiķu 135 pilnteksta darbi 20 tūkstošu lappušu apjomā.

Latviešu literatūras interneta bibliotēkā rodama lielākā daļa klasiķu darbu, kas tiek apgūti skolu mācību programmās un iekļauti ieteicamās literatūras sarakstos. Interneta bibliotēkā publicēti visi Raiņa un vairākums Rūdolfa Blaumaņa darbu, kā arī Jura Alunāna, Ap-sīšu Jēkaba, Ausekļa, Friča Bārdas, Jāņa Ezeriņa, Jēkaba Janševska, brāļu Kaudzišu, Garlība Merķeļa, Andreja Pumpura, Jāņa Poruka, Eduarda Veidenbauma, Aus-tras Skujiņas, Jāņa Ziemeļnieka un citu autoru daiļdarbi — stāsti, romāni, noveles, dzejoļi, lugas. Pārsvarā tie ir darbi, kas izdoti pirms Otrā pasaules kara un kuru au-tortiesību aizsardzības termiņš ir beidzies, tādēļ kolek-cija ir pieejama bez maksas. Nākotnē, kad tajā tiks iek-lāuti arī mūsdienu latviešu autoru darbi, iespējams,

par to izmantošanu būs jāmaksā autoratlīdzība — gan portāla veidotājiem, gan lietotājiem.

"Letonika.lv" digitālās literatūras krātuves galvenā mērķauditorija — skolēni, skolotāji un vecāki. Daiļdar-bu kolekciju pozitīvi vērtē arī bibliotekāri, jo īpaši iero-bežotā budžeta apstākļos. Viena no jaunās interneta bibliotēkas pirmajām lietotājām — Kuldīgas Centra vi-dusskolas bibliotekāre Aija Lubiņa — atzīst: "Tā kā nau-da grāmatām sarūk ar katru gadu, tad "Letonika.lv" jau-nais piedāvājums ir skolu bibliotēku glābiņš."

Interneta bibliotēka pieejama 24 stundas diennak-tī septiņas dienas nedēļā. "Tagad bērni vairs nevarēs aiz-bildināties skolotājiem, ka nav paguvuši paņemt bibliotē-kā vai dabūt vajadzīgo grāmatu," saka Izglītības inovāci-ju Padomes locekle Ilze Graudiņa.

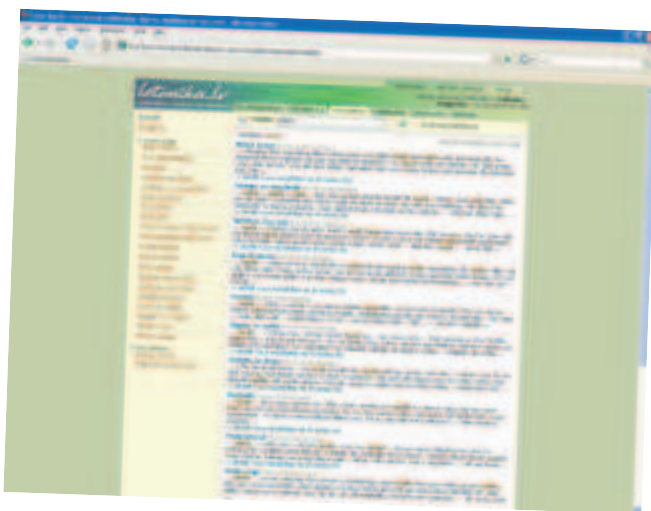
Ņemot vērā interneta pieejamības paplašināšanos un skolēnu informācijpratības pieaugumu, jaunās lite-ratūras krātuves veidotāji kopā ar skolām un bibliotē-kām izvirza mērķi veicināt skolēnu interesi par latvie-šu literatūru, izmantojot digitālajai paaudzei ierastāko mediju — internetu.

Funkcionalitāte

Interneta bibliotēkā darbus un to fragmentus iespē-jams meklēt pēc atslēgvārdiem, to skaitā pēc vārdiem locījumos, un frāzēm (meklēšanā izmantojami arī Bū-la operatori "UN", "VAI", "NE"). Šī ir lielākā digitāla dar-ba priekšrocība pār drukātu izdevumu, jo ļauj ērti sa-meklēt fragmentus, jēdzienus un citātos literāros dar-bos. Pēc noklusējuma meklēšanas sistēma vārdus at-rod visos locījumos, bet iespējams meklēšanu iero-bežot tikai noteiktā vārda locījumā.

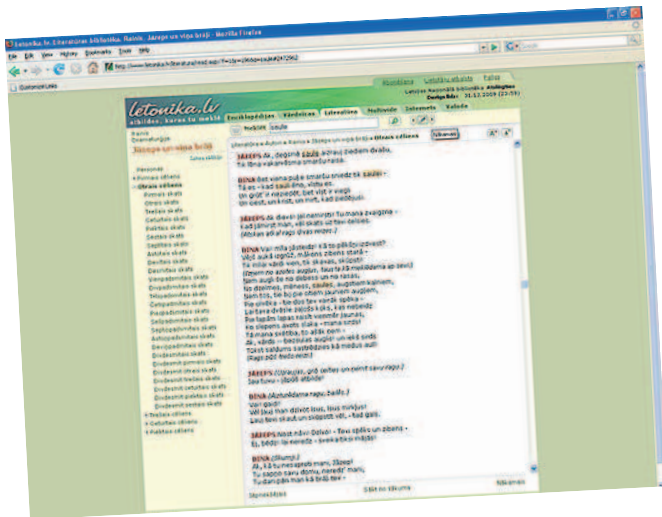
Meklēt iespējams gan visā bibliotēkā kopumā, gan konkrēta autora darbos, gan atsevišķā darbā. Ja meklēšana notiek no bibliotēkas sākuļlapas, meklējamie vārdi vai frāzes tiek atrasti visu autoru visos darbos, sa-vukārt, lietotājam atrodies kādā konkrētā sadaļā, tiek meklēti tikai tajā.

Piemēram, atrodoties Raiņa sadaļā, ar dažiem klik-šķiem ir iespējams ātri atrast, caurskatīt un nekavējo-ties piekļūt visiem Raiņa darbu fragmentiem, kuros mi-nēts vārds "saule" jebkurā locījumā. Tādu kopā ir 162: 64 Raiņa lugās un 98 dzejas krājumos.

Taču, atrodoties Raiņa dramaturģijas sadaļā, meklējams atradīs darbus un fragmentus ar meklējamo atslēgvārdu tikai Raiņa lugās.

Lietotājam tiek atvērta tieši tā darba "lappuse", kur atrodas meklētais vārds vai frāze, turklāt vieglākai pārskatāmībai tie tekstos ir iezīmēti. Bultiņu ikonu izmantošana bibliotēkas rīkjoslā ļauj ātri un ērti "staigāt" pa atrastajiem vārdiem.

Meklēšanas iespēja noder gan skolotājiem, gatavojot latviešu valodas un literatūras mācību materiālus, gan skolēniem, analizējot valodas izteiksmes līdzekļus un autoru daiļradi caurvijošos motīvus. Daudzi būs piedzīvojuši situācijas, kad atmiņā ir kāds citāts vai varonis, bet nav iespējams atcerēties, kas konkrēti un kurā darbā to meklēt. Pilnteksta meklēšanas iespēja ļaus ātri "restaurēt" atmiņā zudušo. Turklāt noteikt, vai atrastais rezultāts ir īstais, iespējams pat neatverot pašu darbu — tas redzams jau meklēšanas rezultātu priekšskatē, kur arī meklētie vārdi iezīmēti.

Lai nepārslogotu datoru ar ļoti apjomīgu datņu ielādi, atsevišķi darbi (piemēram, lugas) un kolekcijas ir sadalītas mazākās vienībās un publicētas hierarhijā "Autors — Kolekcija — Darba nosaukums — Saturā rādītājs — Sadaļa". Katrai atsevišķajai nodaļai un apakšnodaļai ir sava URL adrese un grāmatzīme, kas atvieglo konkrētu fragmentu kopīgošanu¹ un lietojamību.

Grāmatas vai to fragmentus interneta bibliotēkā var lasīt gan datorekrānā (daiļdarba skatījums ir speciāli tam pielāgots), gan izdrukāt un lasīt uz papīra. Lai atvieglotu lasīšanu monitorā, iespējams mainīt burtu lielumu. Protams, internets nevar aizstāt pilnvērtīgu grāmatu lasīšanu uz papīra. Taču vieglā piekļuve un ērtā tekstu izmantošana tiešsaistē rosinās skolēnu interesi par literatūru un, iespējams, arī lasīšanu iespīestā formā.

Bibliotēkā publicētos darbus nav iespējams atvērt, izdrukāt vai saglabāt vienā datnē. Tiem, kas gribēs izdrukāt grāmatas pilnu tekstu, nāksies padarboties ar Ctrl+C un Ctrl+V taustiņiem.

Latviešu literatūras interneta bibliotēkas lietotāji var izmantot arī citus sabiedrības "Tilde" uzziņu un tulkošanas portāla "Letonika.lv" piedāvātos resursus, piemēram, izziņas materiālu par Latviju, tās vēsturi, kultūru, dabu un cilvēkiem. Skolēniem un skolotājiem node-

rēs sīkaka informācija par darbu autoriem vai laikmetu, kas tajos atspoguļots. Piemēram, dzejas dižgars Rainis ir minēts 500 "Letonika.lv" šķirkljos: 215 reizes "Enciklopēdiskajā vārdnīcā", 15 reizes "Latvijas vēstures enciklopēdijā", 29 reizes "Bibliotēku un skolu mapē", 135 reizes "Dzejas vārdnīcā", 31 attēlos, 10 audioierakstos utt.

Portāla "Letonika.lv" vadītāja Anita Vasiļjeva uzsver, ka daudzu sabiedrības "Tilde" īstenoto projektu mērķis ir veicināt Latvijas un Eiropas kultūras mantojuma pieejamību. "Mēs ceram, ka latviešu literatūrā ietvertās nacionālās un vispārcilvēciskās vērtības interneta vidē saņiegs jaunu auditoriju un izskanēs ar jaunu spēku, uzrunājot interneta lietotājus skolās, bibliotēkās un mājās," par jauno interneta bibliotēku saka A.Vasiļjeva.

"Sabiedrības "Tilde" piedāvāto enciklopēdisko datubāzi "Letonika.lv" atzinīgi novērtējušas arī Latvijas bibliotēkas, tādēļ no 2008.gada 1.septembra pilnībā sedzam "Letonika.lv" abonentmaksu visām Latvijas pašvaldību publiskajām bibliotēkām projekta "Elektroniskās publikācijas Latvijas bibliotēkām" ietvaros", apliecina valsts aģentūras "Kultūras informācijas sistēmas" direktors Armands Magone. "Turklāt šis latviešu valodā unikālais resurss nemitīgi tiek atjaunots un papildināts, piedāvājot lietotājiem arvien jaunas izmantošanas iespējas un daudzveidīgu informāciju. Sadaļā "Literatūra" ievietotos latviešu autoru tekstus tādā apjomā un kvalitātē nekur citur tīmeklī neatradīsim. Internetā var sameklēt ļoti daudz informācijas par jebko, bet ir svarīgi zināt tos resursus, kur šī informācija ir kvalitatīva un uzticama. Viens no šādiem resursiem ir "Letonika.lv", uzsver A.Magone.

Latviešu literatūras zelta fonds pastāvīgi tiks papildināts ne tikai ar klasikas mantojumu, bet arī mūsdienu literatūras darbiem. Vērā tiek ņemts arī skolu, kultūras institūciju un citu interesentu pieprasījums, tādēļ interneta bibliotēkas veidotāji gaida ieteikumus kolekcijas papildināšanai (e-pasts ieteikumiem un jautājumiem: letonika@tilde.lv).

Pēc skolotāju un bibliotekāru lūguma interneta bibliotēkā jau publicēts Gundegas Repšes romāns "Ugunszīme", ar kuru tiek aizsākta mūsdienu latviešu literatūras sadaļas veidošana. Šī skolu mācību programmās iekļautā, ļoti pieprasītā grāmata kļuvusi par bibliogrāfisku retumu. A.Vasiļjeva: "Vairākumā bibliotēku labākajā gadījumā ir tikai pāris šā 1990.gadā publicētā romāna eksemplāru. Tāpēc daudziem skolēniem nebija iespēju romānu izlasīt un sagatavoties literatūras stundām. Skolotāji un bibliotekāri lūdza mūs palīdzēt atrisināt šo problēmu. Esam gandarīti, ka spējām gan atrisināt komplicētos autortiesību licencēšanas jautājumus, gan nodrošināt tehnisko sagatavošanu publicēšanai internetā."

¹ Kopīgots (angļu valodā — share) — veikt darbības, lai noteikti resursi, piemēram, direktoriji, datnes, printeri vai izgriezumgrāmatas būtu pieejami vairākiem datortikla lietotājiem. (LZA TK Informācijas tehnoloģijas, telekomunikācijas un elektronikas apakškomisijas terminu datubāze)